

Asia: VN/14657/2025-STM-56

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleistä

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta. Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta. Esitysluonnos perustuu pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että kotihoidon tuen maksamisen edellytyksenä olisi lähtökohtaisesti, että tuen saaja on asunut Suomessa vähintään kolmen vuoden ajan. Tuki maksettaisiin vain pääasiallisesti lasta hoitavalle vanhemmalle tai muulle huoltajalle. Laki olisi tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027 ja sitä sovellettaisiin vain, jos tukea hakeva henkilö on muuttanut Suomeen ehdotetun lain tultua voimaan.

Esityksellä tavoiteltaisiin maahan tulleiden pienten lasten vanhempien tai huoltajien nykyistä nopeampaa kotoutumista sekä lasten yhteiskuntaan integroitumista. Tämä tapahtuisi siten, että alle kolme vuotta Suomessa asuneet pienten lasten vanhemmat tai huoltajat valitsisivat nykyistä useammin varhaiskasvatukseen osallistumisen vanhempien ja huoltajien ohjautuessa vastaavasti nykyistä useammin kotoutumispalveluihin ja työmarkkinoille. Kunnille muutoksesta aiheutuva varhaiskasvatuksen menojen lisäys korvattaisiin peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän kautta.

Lausunto

KT pitää esityksen tavoitteita sinänsä perusteltuina. Varhaislapsuudessa tapahtuva osallistuminen varhaiskasvatukseen tukee tutkitusti kielen oppimista, sosiaalisten suhteiden muodostumista sekä myöhempää oppimispolkua. Samanaikaisesti maahan muuttaneen vanhemman osallistuminen kotoutumispalveluihin ja työmarkkinoille vahvistaa perheen kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan.

Pitkiin kotihoidon tukijaksoihin liittyy usein heikko työmarkkinakiinnittyminen, alhainen koulutustaso sekä matala tulotaso. Tästä näkökulmasta varhaiskasvatukseen ohjaaminen voi tukea erityisesti niiden vanhempien työllistymistä, joilla työmarkkina-asema on jo valmiiksi heikko.

KT kuitenkin korostaa, että tavoitteiden toteutuminen edellyttää laadukkaita kotoutumis- ja työllisyyspalveluja sekä riittävää varhaiskasvatuksen kapasiteettia. Pelkkä etuuden rajaaminen ja yksilön käyttäytymisen muuttumisen toivominen ei itsessään vielä johda tavoiteltuun työllistymiseen.

Esitysluonnoksen keskeinen oletus on, että kotihoidon tuen rajaaminen lisää erityisesti maahan muuttaneiden naisten siirtymistä työmarkkinoille. Vaikuttavuus jää kuitenkin epävarmaksi. Esitysluonnoksen mukaan vanhemmalla on myös jatkossa mahdollisuus hoitaa lasta kotona ilman etuutta. Maahan muuttanut äiti voisi siis jatkossakin jäädä hoitamaan lasta kotiin ilman etuutta eikä toivottuja työllisyysvaikutuksia saavuteta.

Osa kohderyhmästä siirtyy arvioiden mukaan työttömyysturvan piiriin, joka on tasoltaan kotihoidon tukea korkeampi. Tämä voi jopa heikentää kannustimia työllistyä. Esitysluonnoksessa esitettyjen vaikutusarvioiden mukaan työllisyysvaikutukset ovat vähäiset, mutta julkiset menot voivat kasvaa yleistuen, toimeentulotuen ja varhaiskasvatuksen kustannusten kautta.

Esityksen kustannusvaikutukset kohdistuvat merkittävästi kuntiin. Esitysluonnoksen mukaan kotihoidon tuen menot vähenevät ja varhaiskasvatuksen kustannukset todennäköisesti kasvavat. Alle kolmivuotiaan lapsen keskimääräinen varhaiskasvatuskustannus on esitysluonnoksen mukaan noin 21 000 euroa vuodessa. Esitysluonnoksessa tehtyjen oletusten mukaan noin 1050 kohderyhmän lapsista vietäisiin varhaiskasvatukseen, jolloin varhaiskasvatuskulut kasvaisivat muutoksen ollessa täysimääräisesti voimassa 10,9 miljoonaa euroa.

Kustannuksien voidaan arvioida kohdentuvan erityisesti suuriin kaupunkeihin ja pääkaupunkiseudulle, joissa suurin osa kohderyhmästä asuu. Näillä alueilla varhaiskasvatuksen tilakapasiteetti ja henkilöstötilanne ovat jo ennestään haasteellisia. Muutos lisää investointitarpeita, henkilöstöpainetta sekä tukipalveluiden tarvetta varhaiskasvatukseen. Erityisesti tukipalveluiden tarve lapsille, joiden äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi kasvaa. Lisäksi näihin kuntiin kohdistuvat samanaikaisesti varhaiskasvatuksen lisäpainet, kotoutumispalvelujen kuormitus sekä työvoimapalvelujen lisääntyvät asiakasmäärät.

Lisäksi esitysluonnoksen myötä Työvoimapalvelujen asiakasmäärän ennakoidaan kasvavan. Ehdotettu uusi asiakasryhmä tarvitsee keskimääräistä enemmän yksilöllistä ohjausta, neuvontaa sekä palveluja. Tämä lisää kuntien työvoimaviranomaisten työmäärää. Osa uudesta asiakaskunnasta siirtyy avoimille työmarkkinoille hitaasti, mikä voi lisätä pitkäaikaistyöttömyyden riskiä. Erityisesti pienten lasten vanhemmat, jotka ensisijaisesti toivoisivat voivansa hoitaa lasta kotona, muodostavat työllisyyspalveluille vaikeasti työllistyvän ryhmän. Lisäksi ryhmän koulutustausta, kielitaito sekä työmarkkinavalmiudet vaihtelevat merkittävästi, ja nykyiset palvelut eivät kaikilta osin vastaa heidän tarpeitaan. Tämä voi edellyttää uusien, kohdennettujen palvelumallien kehittämistä.

Kokonaisuutena esityksen yhteisvaikutukset kohdistuvat kuntien työllisyyspalveluihin tilanteessa, jossa palvelut ovat jo valmiiksi kuormittuneita.

Lisäksi on huomattava, että useat kunnat ovat maksaneet kotihoidon tuen kuntalisää osana paikallista perhepolitiikkaa. Kuntalisillä on pyritty lisäämään kuntien houkuttelevuutta lapsiperheille. Mikäli kannustimet muuttuvat äkillisesti, voi tällä olla vaikutuksia kuntien väestökehitykseen, muuttoliikkeeseen sekä perheiden palvelutarpeisiin.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan pitkiin kotihoidon tukikausiin liittyvät niin kantaväestöllä kuin maahanmuuttajavanhemmillä samat sosioekonomiset taustatekijät, kuten alhainen koulutustaso, heikko kiinnittyminen työmarkkinoille sekä alhainen tulotaso.

Esitysluonnoksen mukaan tältä näkökannalta olisi keskeistä kiinnittää huomioita maahanmuuttajanaisten kohdalla erityisesti kotoutumis- ja työllisyyspalveluihin osallistumiseen sekä muihin koulutus- ja työmarkkina-asemaa vahvistaviin toimenpiteisiin osallistumiseen, sillä erityisesti kotoutumistoimenpiteisiin osallistumisella on havaittu olevan positiivinen korrelaatio niihin osallistuneiden henkilöiden työllistymisen edistämässä.

KT kiinnittää huomioita hallituksen esitysluonnoksen kansainvälinen vertailun painottuvan lähes yksinomaan pohjoismaisiin malleihin. Muun muassa Kanadassa perhepolitiikka on rakentunut niin sanotun kiinnittymismallin varaan, jossa lapsiperhe-etuuksien tavoitteena on ennen kaikkea vähentää lapsiperheköyhyyttä ja vahvistaa yhdenvertaisesti kaikkien perheiden taloudellista vakautta.

Kanadassa toteutetun tutkimuksen mukaan on havaittu muun muassa seuraavia asioita: maahanmuuttajavanhempien työllisyys ei lisäännä pelkästään ohjaamalla heitä työmarkkinoille, lapsen kanssa kotiin jääminen ei ole ensisijaisesti kulttuurinen valinta, vaan se kytkeytyy useammin matalaan koulutustasoon, heikkoon työmarkkina-asemaan, pienituloisuuteen ja yksinhuoltajuuteen. Lisäksi Kanadassa toteutetun tutkimuksen mukaan vanhemmat saattavat jäädä yllättävänkin usein

kotiin pienten lasten kanssa myös ilman etuuden tuomaa taloudellista turvaa. Johtopäätöksenä on esitetty, ettei lasten hoitaminen kotona itsessään ole keskeinen kotoutumisen tai työllistymisen este tai yksinomaan etuusoikeuteen liittyvä valinta.

Kanadassa lapsiperhe-etuudet on nähty kotoutumista tukevana välineenä, eikä niitä ole sidottu asumisaikavaatimukseen. Lapsiperheiden saamien etuuksien on todettu parantaneen perheiden taloudellista tilannetta minkä osaltaan on katsottu mahdollistaneen osallistumisen kotoutumis- ja koulutuspalveluihin sekä lisänneen varhaiskasvatuksen käyttöä vanhempien muun yhteiskunnallisen osallisuuden kasvaessa.

OECD:n vertailut tukevat havaintoa, jonka mukaan tulonsiirrot lapsiperheille voivat esitysluonnoksessa esitetystä poiketen vahvistaa yhteiskuntaan kiinnittymistä ja lasten osallistumista varhaiskasvatukseen myös ilman erikseen asetettuja velvoittavia rajoituksia. Näin ollen kotihoidon tuen rajaamisen työllisyys- ja kotoutumisvaikutuksiin liittyy merkittävää epävarmuutta, ja tavoitteiden toteutuminen riippuu olennaisesti kotoutumis- ja työllisyyspalvelujen saatavuudesta sekä perheiden tosiasiallisista mahdollisuuksista osallistua niihin. Kokonaisuutena voidaan todeta, että esityksen kansainvälinen vertailu sekä tavoiteltavien tavoitteiden toteutuminen on useiden oletuksien varassa. Mikäli uudistus kuitenkin toteutetaan esitysluonnoksessa ehdotetun mukaisesti, tulisi siitä aiheutuva lisätyö (työllistämisen tueksi tarvittava panostus) kuntien kotoutumis-, työllisyys- ja varhaiskasvatuksen palveluissa kompensoida täysimääräisenä kunnille.

Puistolampi Assi
Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT